

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De vrijheid der vrije school.

V.

[De vrijheid der vrije school kan in 'gedrang komen door den druk, die van de vier kringen, waarmede zij in verband staat, geoefend wordt. De vrijheidsebene is het gietel van de zijde van den staat, en het gevaar is niet denkbeeldig, dat onder de nieuwe Schoolwet, de overheids-inmenging aan onze vrijheid zal tekort doen. Om dit te bewijzen, zijn besproken de artikelen, die handelen over den bouw der scholen, de beoordeling van het leerplan, het aantal lesuren, en de vrijstelling van de verplichting tot het volgen van godsdienstonderwijs.]

Over art. 106 der nieuwe Schoolwet nog een enkel woord. Dit artikel bedoelt tegemoet te komen aan ouders, die het volgen van godsdienstonderwijs, hetzij op een protestantsche, dan wel op een roomsche school voor hun kinderen ongewenscht en nadeelig achten, doch voor deze ouders is reeds een andere weg gebaad. In art. 13 lezen wij:

„Ten behoeve van ouders, voogden of verzorgers van in den leerplichtigen leeftijd vallende kinderen, die deze kinderen openbaar onderwijs dan wel bijzonder onderwijs van eene bepaalde richting wenschen te doen genieten, terwijl de woning dier kinderen meer dan vier kilometer is verwijderd van eene voor hen toegankelijke school voor gewoon of voor uitgebreid lager onderwijs, waar het door hen gewenschte onderwijs wordt gegeven, wordt desverlangd uit de gemeentekas steun verleend ter tegemoetkoming in de kosten, verbonden aan het bezoeken van eene op grooteren afstand van de woning, doch binnen de gemeente, of in eene naburige gemeente gelegen school voor gewoon of voor uitgebreid lager onderwijs, waar het door hen gewenschte onderwijs gegeven wordt. Zoo noodig worden deze kosten geheel uit de gemeentekas vergoed.”

En de wet gaat nog verder. In het vierde lid van dit artikel wordt zelfs voor bezwaarde ouders de mogelijkheid van huis-onderwijs geopend, want:

„Indien in een geval, als in het eerste lid bedoeld, de ouders, voogden of verzorgers de voorkeur geven aan huisonderwijs voor de kinderen, wordt daarin op kosten van de gemeente voorzien, mits bij het daartoe strekkend verzoek aannemelijk wordt gemaakt, dat op de wijze, als in het eerste lid omschreven, voor de kinderen, voor wie huisonderwijs wordt verlangd, slechts bezwaarlijk deugdelijk voor hen passend lager onderwijs kan worden verkregen, en aangetoond wordt op welke wijze door een binnen de gemeente of in een naburige gemeente wonenden onderwijzer in die behoefte kan worden voorzien.”

Maar, waarom na die faciliteiten nog een artikel als het bewuste artikel 106? Waarom moest, terwijl de ouders aan de gemeente vergoeding van reiskosten en van de kosten van huisonderwijs ontvangen, nog die fatale vrijstelling van het volgen van godsdienstonderwijs worden opgenomen? Is het alleen, omdat het zou kunnen voorkomen, dat protestantsche ouders zoover in het roomsche zuiden woonden, dat in eigen of naburige gemeente geen protestantsch-christelijk onderwijs te verkrijgen was? Dit zal een zeldzaamheid wezen, want m.i. is het begrip „naburige” gemeente zeer rekbaar, en het aantal christelijke scholen in Brabant en Limburg neemt zeer toe.

Daarom blijft ons artikel 106 een raadsel. Na het bepaalde in artikel 13 had het gevoelig achterwege kunnen blijven, doch nu het terwille, ja van wie en waarvan toch, een plaats in de Schoolwet heeft gekregen, is het m.i. een der donkerste vlekken, welke deze nieuwe regeling ont-sieren.

Ten slotte kom ik tot het befaamde artikel over het „overleg”.

Het ziet er zoo onschuldig uit. „De onderwijzers worden benoemd na overleg met den inspecteur (art. 89, lid 6)”. Maar het is niet zoo lief en schoon als het wel lijkt. Waarom niet?

Omdat van dit overleg gemaakt kan worden, wat men wil, en een minister bij koninklijk besluit er zulk een uitleg en nadere bepaling aan kan geven, dat onze scholen aan handen en voeten gebonden zijn. Hiermee zeg ik niet teveel. De historie van het eerste koninklijk besluit heeft dit ten overvloede bewezen, en volledigheidshalve laat ik het hier even volgen:

1. Alvorens over te gaan tot het benoemen hetzij van een hoofd der school, hetzij van een onderwijzer tot bijstand van het hoofd, zendt het schoolbestuur aan den inspecteur een volledige lijst van de sollicitanten met de door hen ingezonden stukken. Indien het schoolbestuur een hoofd of een onderwijzer wenscht te benoemen, die niet naar de te vervullen betrekking heeft gesolliciteerd, wordt daarvan met opgave van redenen en met vermelding van

den naam en de laatstelijk bekleede betrekking mededeeling gedaan bij de toezending van de lijst van sollicitanten.

2. De inspecteur zendt de in het eerste lid bedoelde stukken binnen veertien dagen terug aan het schoolbestuur, voorzien van eene met redenen omkleede aanbeveling van zoo mogelijk ten minste drie bevoegden.

3. Indien het schoolbestuur zich met die aanbeveling niet kan vereenigen, geeft het daarvan kennis aan den inspecteur met aanduiding van den naar de meening van het schoolbestuur aan te bevelen onderwijzer.

4. De inspecteur geeft binnen veertien dagen aan het schoolbestuur zijn oordeel te kennen over den in het vorig lid bedoelden onderwijzer en wijzigt zoo noodig zijn aanbeveling.

5. Het Schoolbestuur gaat daarna over tot de benoeming etc.

Tegen dit koninklijk besluit is allerwege verzet ontstaan.

Zelfs „De Bode”, het orgaan van den Ossendorpi-aanschen Bond, vond deze overheidsinmenging te kras, en schreef: „De souveriniteit in eigen kring worde zo veel mogelijk gehandhaafd. Voor de bijzondere school, omdat dit haar recht is. En voor de openbare school, omdat het uit pedagogies oogpunt verkeerd is, indien men van buiten zich al te zeer bemoeit met de inwendige regeling der schoolzaken Wij doen dus een beroep op Minister De Visser, om aan Hare Majesteit te vragen, haar besluit in deze kwestie wel te willen herzien.” Vooral uit onze christelijke schoolwereld is tegen dit „inspecteurs-imperialisme” de strijd aangebonden, en de heer Wirtz is in dezen kamp vooraan gaan staan, en heeft ons opgewekt, liever den nieuwen schoolstrijd te aanvaarden, dan een volk van slavenzielen te kweken, of een geslacht van welsondruikers te doen opgroeien.¹⁾

Dit verzet heeft geholpen. Met name heeft het beroep van Schoolraad en Unie op den minister gunstigen invloed geoefend, want het eerste koninklijk besluit is gewijzigd in dezen vorm:

1. Alvorens over te gaan tot het benoemen, hetzij van een hoofd der school, hetzij van een onderwijzer tot bijstand van het hoofd, zendt het schoolbestuur (dit zal wel moeten wezen schoolbestuur) aan den inspecteur eene opgave van zoo mogelijk ten minste drie bevoegden in volgorde van voorkeur.²⁾ Eene volledige lijst van de sollicitanten met de door hen ingezonden stukken wordt hierbij overgelegd. Indien het schoolbestuur etc. (de laatste zin is precies zoo als in het eerste besluit.)

2. De inspecteur zendt zijn schriftelijk met redenen omkleed advies met de in het eerste lid bedoelde stukken binnen veertien dagen aan het schoolbestuur terug. (Hier is de laatste zin uit het eerste besluit weggelaten.)

3. Indien het schoolbestuur meent, een ander te moeten benoemen, dan in de in het eerste lid bedoelde opgave is geplaatst, geeft het daarvan kennis aan den inspecteur, tenzij deze in zijn advies, genoemd in het tweede lid, dien ander reeds had aanbevolen.

4. Hier zijn weggevallen de woorden: „en wijzigt zoo noodig zijn aanbeveling”.

5. Na het ontvangen van het advies van den inspecteur, bedoeld in het tweede of het vierde lid, gaat het schoolbestuur over tot de benoeming etc.”

Deze redactie is vrijwat beter dan de eerste. Wij zijn den minister zeer dankbaar voor zijn verandering ten goede, doch daarmede kunnen we niet tevreden zijn. Want het artikel blijft in de wet staan. Het overleg met den inspecteur blijft wettelijke eisch, en daarin schuilt de oorzaak der ellende. Deze bepaling geeft het rijks-toezicht veel te veel macht in schoolzaken, of wordt een artikel, dat beroemd zal worden om z'n over-treding of ontduiking. En wie weet, hoe latere ministers dit „overleg” uitleggen, en welke koninklijke besluiten nog volgen. Wij hebben nu reeds het tweede, en dit zal wel niet het laatste wezen, maar het is niet onmogelijk, dat de eventueel volgende veel erger zijn dan het eerste.

Zoo worden de gouden ketenen al nauwer en nauwer toegehaald. En dat onder een bevriend ministerie.

Bij een rechtsche meerderheid, wier meening de grijze voortrekker Lohman eens aldus heeft gekenschetst, „dat er bij ons niet de allermiste twijfel bestaat, dat de vrijheid van aanstelling en van uitslag van onderwijzers moet blijven bij degenen, die zich interesseeren voor en zich wijden aan de bijzondere school.”

Niet de minste twijfel! Maar we zitten nu met dat overleg.

En alleen deze bepaling of liever deze vrijheids-bemoediging is, volgens den heer Wirtz, een nieuwen schoolstrijd waard.

K. D.

¹⁾ J. C. Wirtz. „De Nieuwe Schoolstrijd.” Groningen 1921. pag. 15.

²⁾ Het nieuwe is gespeld als gedrukt.

en Zandvoort. U spreekt in uw beeldrijke taal van „een independentistisch vosje”. Zoo'n pakkende uitdrukking blijft licht hangen, vooral waar zij ongetwijfeld een zinspel is op het Schriftwoord van de kleine vossen, die de wijngaarden verderven (Hoogl. 2:15). Nu zit zeker het „verderfelijke” van het Zandvoortsche besluit (Brussel moge voor zichzelf spreken) niet in het beestje als zodanig — 'k durf althans niet veronderstellen, dat de redactie van „De Reformatie” verderf voor de kerk zou verwachten van het deelnemen der zusters aan kerkelijke stemmingen — maar in den aard van dit „vosje”. Independentistisch, een groot, gruwelijk woord, voor een goed-Gereformeerd mensch om er kippel van te krijgen! 'k Blijf er echter nog al kalm onder, omdat daarvan m.i. volstrekt geen sprake is. In mijn schrijven aan „Noord-Hollandsch Kerkblad” en „De Bazuin”, waarvan u zeker voor uw „Pers-schouw” wel nota zult nemen, heb ik mijn kleine kerk daartegen trachten te verdedigen. 'k Ben het zoo geheel eens met wat u zegt: „Wij mogen niet vergeten, dat de kerken niet alle dezelfde gaven hebben ontvangen en dat zij elkander met haar gaven willen dienen en door elkander goddijend worden”. Juist ook met de bedoeling, om de zusterkerken te dienen, namen wij ons besluit. In de hoop, dat ook hier het goede voorbeeld moge „trekken”. En op het oordeel der kerken stellen wij hoogen prijs. Wij branden van nieuwsgierigheid om te vernemen, hoe dat oordeel zal uitvallen. Zelfs rijst bij ons de vraag, of de pers, voort zoover zij van meening is, dat de kerken zich met het geval moeten bemoeien, niet beter hadden gedaan het oordeel der kerken af te wachten, voordat zij het hare ten beste gaf.

Nu u echter met „de independentistische vossenjacht” zijt begonnen, willen wij uwe attentie vestigen op nog meer wild, dat gij onder schot kunt nemen. B.v. de besluiten van Utrecht en andere kerken, om aan de zusters het recht te verleenen namen op te geven voor de grotslijst. En vooral het nieuwe instituut van den Jeugd-ouderling. Toch zeker ook wel, om uw woorden aan te halen, „een gewichtige aangelegenheid”. Waarover allermint de gevoels dezelfde zijn. Waartegen van meer dan één zijde kerkrechtelijke en andere bezwaren worden ingebracht. Dat zelfs „verderfelijk” wordt gescht niet alleen voor de richtige ambtsbediening in de kerk, maar ook voor de goede verhoudingen in het huizezin. En niet slechts twee kleine kerkjes, maar tal van groote kerken hebben reeds dit „vosje” in de wijngaard losgelaten. „Zonder consult te hebben gehouden met de kerken, waarmede ze in verband leven”, zooals uw grief tegen Brussel en Zandvoort luidt. Dus volgens u onverdracht independentistisch. 't Moet een genot voor u zijn die diertjes bij den staart te grijpen! Ongetwijfeld zult gij er mij dankbaar voor zijn, dat ik er u op gewezen heb. Gelijk ik u dank voor de verleende gastvrijheid. Hoogachtend,

Uw medebroeder in Christus,

H. C. VAN DEN BRINK.

Zandvoort, 7 Mei 1921.

Wat hij in „Noord-Hollandsch Kerkblad” en „De Bazuin” schreef, geeft Ds Van den Brink in bovenstaand stuk zelf zakelijk weer. Wij achten het daarom niet noodig, er in onze Pers-schouw nog plaats voor in te ruimen.

Gaarne hadden wij gezien, dat Ds v. d. B. zijn schrijven in wat ernstiger toon had gezet.

Wij zullen daarom het beeld van het vosje, dat hij zoo exploiteert, laten varen en even op de zaak zelf ingaan.

De gevallen, door Ds v. d. B. hier genoemd, staan niet gelijk. Speciale ouderlingen zijn er sinds lang in onze kerken. Prof. Rutgers was er feitelijk ook reeds een. Ouderlingen, aan wie speciaal het bezochten van zieken in de gasthuizen is opgedragen, tellen enkele grotere kerken ook. De jeugdouderling is niet dan een nieuwe loot aan den tak der speciale ouderlingen.

Wat aangaat de bevoegdheid, welke sommige kerken aan zusters toekenden, om de aandacht te vestigen op personen, die zij geschikt achten voor het ambt, daarover rees nooit eenig ernstig verschil.

Wel echter over de vraag, of vrouwelijke leden mogen meestemmen.

Ds v. d. B. is hiervan natuurlijk uitnemend op de hoogte.

Maar daarom had hij er bezwaar tegen moeten maken, dat zijn kerk dit op eigen gelegenheid ging regelen.

De redeneering, dat zijn kerk door haar voorbeeld zusterkerken diende, verschilt niet veel van een sofisme.

Het is uit het hart van den independent gegrepen.

Ik bedoel hiermede volstrekt niet Ds Van den Brink als independent den volke voor te stellen.

Een independentistisch uitstapje maakt iemand nog niet tot independent.

Ik vlei mij zelfs, dat het echt Gereformeerde hart van Ds v. d. B. straks zich hiertegen zal keeren, en hem dringen zal, op zijn kerkeraad het voorstel in te dienen: laat ons ons besluit intrekken, en eerst het oordeel der meerdere vergaderingen vragen.

HEPP.

eken van openbare het christ niet aan

voor een vereniging, schriftelijk woord is ge beoor-

statistiek n — van

Men voelt ichten aan rgadering dat ze in delijk een akter aan ke verga- er geheel zonen en n zusters. plaats de dering bij doopleden aalde ont- d. U. D. O., erwjs ont- urlijk niet

illen wei-

van leden teente, die Vj hebben e vrijheid

deren, dat n geintro- voor een

ewaagden, wat groote er samen- vorden ge- beïnvloed

en zonder l gegeven. monen de zich voor zal in de men door an is er wenschte

en moeten doch niet nde leden discussie k uit het

gemeente. t om het Hoe men te spreke, gemeente- n een ver- ter draagt, Gemeen- der Kerk Er worden een vrije o de meest tegen geen eeds meer op 't hart n te spre- licht meer

Maar dat gaderingen af, of de en gelden. a, dat het tegenwoor- f gedaan. n ervaring vrouw in sporadisch den.

et speciale t veel. christelijke fier is een tiet gaarne men.

ng worden

J. G. K.

Zandvoort,

enkel woord an Brussel